

зависимой, нежели жалкой и лишенной жизненных перспектив, как мы это видим в повести Генри Джеймса. Кстати, ведь тема независимости женщины, ее социальной позиции в викторианстве далеко не чужда Джеймсу (первый его роман, «Женский портрет», повесть «Дэйзи Миллер»).

Наконец, финалы этих двух историй оказываются абсолютно противоположными: в концовке романа «*Possession*» открывается тайна, расследовавшаяся на протяжении всего повествования, а также раскрывается интрига – о финале любовной истории поэтов. В «Письмах Асперна» концовка оказывается разочаровывающей как для главного героя, так и для читателя – письма сожжены, и рассказчик покидает Венецию ни с чем, так и не узнав содержания той самой переписки. У Байетт же, как уже было упомянуто нами ранее, герои благодаря найденной переписке раскрывают тайну прошлого и обретают собственное счастье.

Библіографічні посилання

1. Душинина Е. В. Визуальные искусства и проза Генри Джеймса : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук : спец. 10.01.03 «Литература народов стран зарубежья» / Е. В. Душинина. – Иваново, 2010.
2. Елистратова А. Предисловие / А. Елистратова // Джеймс Г. Повести и рассказы. – М., 1973.
3. James H. The Aspern papers / H. James. – NY.: Dover Publications, 2002.
4. Wyatt A.S. *Possession* / A.S. Wyatt. – L. : Penguin books, 1990.

Надійшла до редколегії 07.02.2013 р.

УДК 821.111(73)-32 О.ГЕНРИ

А. С. Гончаренко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УРБАНІСТИЧНИЙ ПРОСТІР НЬЮ-ЙОРКА В КАТЕГОРІЯХ АМЕРИКАНСЬКОГО ОБРАЗУ СВІТУ (НА МАТЕРІАЛІ НОВЕЛІСТИКИ О'ГЕНРІ)

Розглянуто філософські, соціокультурні, літературні та архітектурні особливості американської урбанії як однієї з ключових компонент американського образу світу. Матеріалом для аналізу обрана новелістика американського письменника кінця XIX – початку XX ст. О'Генрі.

Ключові слова: американська урбанія, американський образ світу, національна ідентичність, концепт міста, культура, Нью-Йорк, «ідеальне місто», Новий Ханаан.

Рассмотрены философские, социокультурные, литературные и архитектурные особенности американской урбании как одной из ключевых компонент американского образа мира. Материалом для анализа послужила новеллистика американского писателя конца XIX – начала XX в. О'Генри.

Ключевые слова: американская урбания, американский образ мира, национальная идентичность, концепт города, культура, Нью-Йорк, «идеальный город», Новый Ханаан.

The article considers philosophical, socio-cultural, literary and architectural peculiarities of the American urban space as one of the key elements of the American image of the world. The analysis is based on the novels by O'Henry, the American writer of the turn of the 20th century.

Key words: the American urban space, the American image of the world, national identity, social space, concept, culture, New York, «the ideal city», New Canaan.

© А. С. Гончаренко, 2013

Формування національної ідентичності і національної ментальності тісно пов'язане не лише з географією, а й з топографією людського життя. Місто історично постає вузловою точкою, центром перетину епох, культур і людських дол. Відомий російський літературознавець, культуролог і семіотик Ю. Лотман називає місто уособленням «національного духу», представник російської школи філософської антропології М. С. Уваров – «національною душею», ми ж включаємо концепт «місто» до категорійного апарату національного образу світу [4, с. 79].

Дослідники міського простору поділяють думку про те, що урбанія як соціокультурний феномен є однією з домінуючих категорій людського життя й свідомості. Розкриття особистості, що відбувається в урбаністичному контексті спілкування з Іншими, у ширшому розумінні веде до розкриття національної культурної матриці, специфічної національної самосвідомості. «Міський простір ніби «обіймає» культуру й задає вектор її естетичного розвитку за допомогою чіткої образної локалізації», – переконана відома українська літературознавиця Г. А. Степанова [3, с. 1]. **Дійсно, міська культура в найбільш прозорому і концентрованому вигляді репрезентує важливі модуси національної ментальності, багато в чому впливає на культурний код нації і задає вектор подальшого ходу її розвитку.** Місто продукує настановчі кодекси та морально-етичні підвалини загальнонаціонального самоосмислення; воно ж, як перехресна точка культурних віянь, що існує в діахронії, не може бути до кінця осмислене й окреслене ані культурологічно, ані топографічно, ані художньо. Цього висновку дійшов свого часу Ю. Лотман у статті «Символіка Петербурга і проблеми семіотики міста», стверджуючи, що «місто є нерівним самому собі» і функціонує як «живий організм» – за своїми законами. Дослідник вважає доцільним розглядати місто як складне семіотичне явище, своєрідний «генератор культури», «казан текстів і кодів, різновлаштованих і гетерогенних, таких, що належать до різних мов і різних рівнів» [2, с. 11–14]. Власне, момент зіткнення різнорівневих кодів і текстів, пластів урбаністичного полілогізму веде до утворення «нової інформації», нової історії, нового «світу в собі».

Разом із тим свою «міфологію міста» Ю. Лотман мислить амбівалентно, не лише наділяючи топографію міста культуротворчими властивостями, але й інтерпретуючи її як продукт національного самоусвідомлення. «Виникаючи за певних історичних умов, географічний простір набуває різних контурів залежно від характеру загальних моделей світу, частиною яких він постає» [2, с. 408]. **Таким чином, урбаністичний цивілізаційний простір варто розуміти і як спресований згусток національного образу світу, і як площину, що активно розширює його концептосферу.** В антропологічному ключі розвивається західна наукова думка стосовно визначення поняття «місто» і окреслення його ролі в загальнонаціональному масштабі. Зокрема, професор архітектури М. Майлс, розвиваючи ідеї видатного французького соціолога і філософа М. де Серто та близькі до нього думки професора соціології Р. Шилда, засновує свою розвідку “Art, Space and the City” на уявленні про міський простір як сценарій життя суспільства, відображення соціальної дійсності, яка знов і знов породжує місто [13; 15]. Дж. Р. Шот, американський географ, професор Балтиморського університету, переконаний, що «місто постає метафорою соціальних змін, символом сучасності на межі між трансформацією минулого в майбутнє», підкреслюючи, подібно до вже наведених міркувань Ю. Лотмана, багатоплановість і неперервність міського існування [17, с. 577]. Американський дослідник Р. Є. Парк вживає принагідно міста термін «соціальна лабораторія» [15, с. 579]; іспанський соціолог Л. Кастелло пов'язує територіальну ідентичність суспільства з емпіричним усвідомленням себе як «атрибута місця» [10, с. 3], а професор географії Саскачеванського університету А. Аккерман вбачає в понятті «місто» «просторово-часову єдність, що розгортається в історичній та географічній площині» [5–9].

Підсумовує різноманіття міркувань із даної теми висновок американського письменника й теоретика К. Лінча про місто як «простір комунікації, що складається з окремих структурних елементів, підпорядкованих цілому (ландшафту, стилю, міфології та ін.) і постає знаковим середовищем життя людини». Дослідник визначає функціонально-естетичну наповненість образу міста (термінологія К. Лінча) крізь призму різних культурних систем і перекодує просторову орієнтацію міського ландшафту у комплекс знакових фокусів, звернених до людини, домівки або моря [12, р. 7–8]. Оскільки наша наукова розвідка присвячена урбаністичній матриці міста Нью-Йорк, відзначимо цінність та універсальність концепції К. Лінча відносно даного фізико-географічного простору. Нью-Йорк як топографічна структура і культурна величина дійсно звернений до водної стихії – Атлантичного океану, до того амбівалентно життєдайного і фатального начала, з лона якого вийшла Людина Нью-Йорка – імігрант, а вийшовши, збудувала тут свій Дім, свій прихисток, свій Райський Сад.

Об'єкт нашого дослідження, спрямований на витворення культурологічно-літературознавчого підходу до визначення урбаністичного простору міста, спонукає розглядати даний феномен як обмежений географічний простір, що розвивається в лінійній часопросторовій єдності й виступає водночас і джерелом, і продуктом культури, виконуючи функцію накопичення та передачі інформації, що водночас смислопороджує і препарує соціальну дійсність.

Ми стверджуємо одночасність існування міста в кількох площинах – у площині об'єктивної історії і також у площині індивідуальної історії кожного мешканця міста, у площині авторського художнього осмислення міста письменником і, у даному контексті, у площині читачького сприйняття літературного репрезентанта. Однак, виходячи з розуміння образу світу як вторинного існування об'єктивного світу у свідомості представника культури, ми переважно зацікавлені авторською концепцією міста письменника, що пише власний урбаністичний світ.

Оригінальне літературне потрактування образу міста як виразника американської ідентичності пропонує відомий американський новеліст О'Генрі. Письменницька інтерпретація урбаністичного простору Нью-Йорка ілюструє очевидну кореляцію між праамериканським бажанням збудувати Місто на Горі, Новий Єрусалим, яке перші поселенці привнесли до Америки з європейських релігійних доктрин, і образом Нью-Йорка як Міста, Зверненого Догори, міста, що охоплене бажанням долучитися до божественного первня.

Віра у створення «Нового Ханаана», «Града божого на пагорбі», відродження Райського Саду й ототожнення американця з «Новим Адамом» історично закріпилася в традиції національної самоідентифікації. Живила американський духовний ґрунт і віра в міленіум, що на довгий час упевнила американців у власному месіанстві, призвівши надалі до проблеми самоізоляції та відчуження людини в суспільстві та американської нації як такої від усіх інших. Таким чином окреслилися філософія «винятковості американської нації» та міф про «етнічну обраність».

О'Генрі, один із творців світової «поетики Нью-Йорка», іронізує із суто американської настанови на першість і домінування, що отримала своє втілення в одному з центральних символів «Великого Яблука», хмарочосі «Фуллер-білдінг», сьогодні відомого під назвою «Флетайрон-білдінг». Так, у новелі «Мішурний блиск» О'Генрі підкреслює зверхність нью-йоркців по відношенню до визнаних світових еталонів: «Він вважав архітектуру справжнім мистецтвом і був щиро впевнений, – хоча й не ризикнув би заявити цього в Нью-Йорку, – що хмарочос «Праска» своїми архітектурними формами поступається Міланському собору» [14].

Звісно, із плином часу віра американців у власне месіанство та обраність зазнала суттєвих змін, проте «америкоцетризм», що отримав яскраве вираження в

урбаністичних категоріях буття, і досі розуміється як одна з домінант американського образу світу. Ми схильні вважати, що образ Нью-Йорка є дотичним до концепції «Міста на пагорбі», що його прагнули збудувати перші протестантські та кальвіністські общини. Міський ландшафт Нью-Йорка фокусується навколо топографіко-візуальних маркерів-локусів «достеменної американськості» – хмарочосів. Sky-scrapers – чудова і показова метафора американського світоустрою. «Доторкнувшись до небес», американські центри урбанії набувають сакрального значення, ніби «освячуються» згори, отримуючи божественне благословення. М. де Серто принагідно зазначає у монографії «The Practice of Everyday Life», що сучасні будівельні плани розраховані на те, щоб людина відчувала близькість до неба і розуміла, що за нею наглядає наймогутніша сила – Бог [11, с. 92]. Американець існує в дихотомії усвідомлення власної нікчемності й неповноцінності і, разом із тим, захвату перед могутністю людської думки.

Типова геометрична організація урбаністичного простору, початки якої віднаходимо в античності, також віддалено дотична до релігійної догматики, адже міста зводилися відповідно до вимог віри, де храм проектувався в центрі міста, а Бог вважався центром всесвіту. Відповідно, місто набуває сакрального значення. На цьому наполягав і Аврелій Августин, розташовуючи у своїй теорії місто між «градом земним» та «Градом Божим», а сучасний дослідник М. С. Уваров у монографії «Поетика Петербурга» суттєво розширює дану концепцію, стверджуючи існування міста у двох площинах – горизонтальному зрізі повсякдення та «вертикальному просторі польоту, замкненому між двома „градями”» [4, с. 41].

Наближаючись до омріяного «ідеального міста», Америка торує свій шлях «знизу – вгору», рукотворними плодами свого існування постулюючи власну близькість до Бога, але й одночасно збільшуючи власну психоемоційну залежність від нього.

Послугуючись термінологією Ю. Лотмана, маємо підстави відносити Нью-Йорк до ексцентричних, тобто розімкнених і відкритих до зовнішніх контактів міст. Розташований «на краю» американського культурного простору – на узбережжі Атлантичного океану, Нью-Йорк своєю географічною локалізацією актуалізує, на думку Ю. Лотмана, опозицію «природне – штучне» і витворює свою міську дійсність у межах есхатологічної міфології [2, с. 10]. Проте очевидне й протилежне: завдяки стрімкому соціоекономічному розвитку Нью-Йорк займає ключову позицію в системі географічних координат Америки, виступає її головним культурним центром, місцем локалізації «духу нації». Як засаднича площа міфотворення нації, Нью-Йорк сакралізується, набуваючи ознак концентричних міст, і починає асоціюватися з «храмом», тобто центром американського світу. Як «ідеалізована модель всесвіту», за визначенням Ю. Лотмана, подібне місто постає праобразом небесного града, посередником між небом і землею, «вічним містом». Тут, на нашу думку, простежується перехід від ворожості штучної культури до одухотворення міського простору та його міфологізації.

Американська теологічна традиція століттями плекала мрію про побудову «Міста на Пагорбі». У топографічному плані це прагнення отримало втілення в концепції Великих Міст, що тяжіють до наповнення ритуальним символізмом. Зважаючи на значимість релігійного знання для американської культури, застосування одного з центральних елементів американської соціорелігійної «світо»-схеми, концепту «ідеального міста», можна говорити про тяжіння американців до сакралізації та розмежування мікро- і макрокосму власного існування.

Нью-Йорк у О'Генрі постає центром американської цивілізації не лише з історичної перспективи чи завдяки власним уподобанням. Саме тут, на його переконання, народжується «американець». Будь-хто, залучаючись до нью-йоркської дійсності, поступово «обростає» типовими рисами американського характеру – потужною мотивацією досягти «більшого» в житті, бажанням у буквальному й

символічному розумінні «піднятися якнайвище» (як відомо, останні поверхи хмарочосів – найпрестижніші), закритістю для зовнішнього світу, сконцентрованістю на власному мікрокосмі. Акцентуючи на категоріях «дружба», «кохання», «родина», «самовідданість» та ін., що їх письменник вписує у свою гуманістичну філософську програму, О'Генрі все ж пише духовну історію американської нації, а тому крізь тонку плівку сюжетного задуму завжди проблискує оригінальний ціннісний і морально-етичний каркас.

Естетика О'Генрі покликана продемонструвати, що в найпотаємніших закутках людської душі завжди жевріє дитяча надія й віра в краще майбуття: герої о'генрівських новел знаходять відраду у примітивних розвагах на Коні-Айленді; занурюючись у фантастичний світ омани, виснажені життєвими знегодами жінки й чоловіки, ніби цілющі ліки, п'ють бальзам забуття. І все ж часом життєствердні переконання О'Генрі поступаються місцем нещадному викриттю явища, яке письменник називає «найбільшою ганьбою Великого Міста, його застарілою виразкою, його скверною і приниженням, його темною плямою, його навічним безчесттям і злочином, захохочуваним, непокараним, успадкованим від часів найглибшого варварства» (новела «Чия провина?»), – байдужістю одне до одного, моральною нездатністю і небажанням у звучанні Великого Міста почути голос Іншого [14].

На думку теоретиків американської урбанії, серед яких і один із найвідоміших сучасних соціологів Р. Сеннетт, модель «відчуження», що панує в культурному універсумі Великого Міста, має релігійні витоки. Один з яскравих феноменів протестантизму і, у пом'якшеному варіанті, одна з вузлових характеристик американської ментальності – зверненість до себе й повне неприйняття оточуючої дійсності як вагомої і змістовної – рефлектує у проблемах співіснування мешканців Великого Міста. [16, с. 141].

Видатний німецький соціолог, філософ і критик кінця XIX – початку XX ст. Г. Сіммель називає це явище «анонімністю людини міста» і виокремлює особливий тип городянина, так званий *metropolitan type of man* – тип самоізолюваної людини, звиклої захищатися від проблем і протиріч зовнішнього середовища [18, с. 412]. О'Генрі ж виписує образ містянина, влучно підкреслюючи антиномію «апатія до власного життя» vs «фанатична зацікавленість у житті суспільному»: «У гойдалці біля вікна сидів рудий, неголений, неохайний чоловік. Він щойно запалив люльку і з задоволенням пускав сині клуби диму. Він зняв черевики і взув вицвілі сині нічні туфлі. Склавши навпіл вечірню газету, він з похмурою жадібністю запійного споживача новин ковтав жирні чорні заголовки, передчуваючи, як буде запивати їх дрібнішим шрифтом тексту» (новела «Чия провина?») [14].

У передмові до новели «Муніципальний звіт» (у деяких російських перекладах – «Місто без пригод» – назва корелює з теоріями американських дослідників щодо «*surprise-free-city*» [7, с. 50] як втілення маскулінного первня в образі міста) О'Генрі цитує Френка Норіса: «Хіба можна собі уявити роман про Чикаго, чи про Буффало, чи, скажімо, про Нешвіл, штат Тенесі? У Сполучених Штатах є лише три міста, що заслуговують на таку шану: перш за все, звісно, Нью-Йорк, потім Новий Орлеан і найкращий з усіх – Сан-Франциско» [14]. Помилково інтерпретований деякими дослідниками як «комплімент» трьом великим американським містам, і в першу чергу Нью-Йорку [1, с. 418], поклик на Ф. Норіса цілком вкладається в концепцію розвінчання вад соціуму, яку повсякчас застосовує О'Генрі.

Нью-Йорк О'Генрі, хоча й міфологізований, не виходить за соціокультурні та етнічні рамки інших великих американських міст. Більше того, новеліст, із притаманним йому гуманізмом і вродженим прагненням справедливості, відстоює рівність американських міст, серед яких Нью-Йорк вирізняється лише масштабом і концентрацією населення. Снобістська прив'язаність до місця як замкненого простору існування – ось що критикує новеліст: «Але, любі мої родичі (кузени за Адамом і Своєю)! Необачно вчинить той, хто, поклавши пальця на географіч-

ну карту, скаже: “У цьому місті немає нічого романтичного... Що може трапитися в такому місті?”» (новела «Муніципальний звіт») [14]. Відповідь, яку дає сам О’Генрі, – будь що.

Бібліографічні посилання

1. *Вайль П.* Геній міста / Петр Вайль ; послесловие Льва Лосева. – М. : Астрель: CORPUS, 2011. – 448 с.
2. *Лотман Ю. М.* Символика Петербурга и проблемы семиотики города / Ю. М. Лотман // Избр. статьи : в 3 т. – Таллин, 1992. – Т. 2. – С. 9–22.
3. *Степанова Г. А.* Місто на межах : естетичні грані образу в літературі перехідних епох / Г. А. Степанова // Актуальні проблеми слов’янської філології. Серія «Лінгвістика і Літературознавство» : міжвуз. зб. наук. ст., присв. Міжнар. наук. конф. «Місто як текст: літературні проєкції», 10–11 верес. 2009 р. – Бердянськ : Вид-во БДПУ, 2009. – Вип. XXII. – С. 61–71.
4. *Уваров М. С.* Поэтика Петербурга: очерки по философии культуры / М. С. Уваров. – СПб. : Изд-во С.-Петерб. ун-та, 2011. – 252 с.
5. *Akkerman A.* **Femininity and masculinity in city-form: Philosophical urbanism as a history of consciousness** [Електронний ресурс] / A. Akkerman // Human Studies. – 29(2), 2006. – P. 229 – 256. – Режим доступу: http://homepage.usask.ca/~akkerman/papers/humast_2006.pdf.
6. *Akkerman A.* Gender myth and the mind-city composite: from Plato’s Atlantis to Walter Benjamin’s philosophical urbanism [Електронний ресурс] / A. Akkerman // Springer Science+Business Media B.V., GeoJournal, 2012. – Режим доступу: <http://homepage.usask.ca/~akkerman/papers/geojournal.pdf>.
7. *Akkerman A.* Philosophical urbanism and deconstruction in city-form: an environmental ethos for the 21st century [Електронний ресурс] / A. Akkerman, The structurist 43/44. – 2003/2004. – P. 48 – 53. – Режим доступу: https://homepage.usask.ca/~akkerman/geog346/struct04_48_53.pdf.
8. *Akkerman A.* Urban planning in the founding of Cartesian thought [Електронний ресурс] / A. Akkerman // Philosophy & Geography. – Saskatoon, 2001. – Vol. 4, No. 2. – P. 141–167. – Режим доступу: http://homepage.usask.ca/~akkerman/papers/pandgeo_2001.pdf.
9. *Akkerman A.* Urban void and the deconstruction of neo-platonic city-form [Електронний ресурс] / A. Akkerman // Ethics, Place and Environment. – 2009. – 12(2). – P. 205–218. – Режим доступу: http://homepage.usask.ca/~akkerman/papers/epe_2009.pdf.
10. *Castello L.* City & time and places: bridging the concept of place to urban conservation planning [Електронний ресурс] / L. Castello. – 2006. – P. 59–69. – Режим доступу: <http://www.ct.ceci-br.org>.
11. *Certeau M. de.* The Practice of Everyday Life / M. de Certeau. – Berkeley : University of California Press, 1988. – 229 p.
12. *Lynch K.* The Image of the City / K. Lynch. – Cambridge : MA, MIT, 1960. – 201 p.
13. *Miles M.* Art, Space and the City. **Public art and urban futures** / M. Miles. – L. : Routledge, 1997. – 161 p.
14. *O’Henry.* **Short Stories** [Електронний ресурс]: Literature Collection / O’Henry. – Режим доступу: http://www.literaturecollection.com/a/o_henry/58/.
15. *Park R.E.* The City: suggestions for the investigation of human behaviour in the city environment / R. E. Park. – Chicago : University of Chicago Press, 1967. – P. 577–612.
16. *Sennett R.* The Conscience of the Eye: The Design and Social Life of Cities / R. Sennett. – NY : Norton, 1992. – 288 p.
17. *Short J. R.* Imagined Country / J. R. Short. – L. : Routledge, 1991. – 253 p.
18. *Wolff K.* The Metropolis and Mental Life by Georg Simmel. The Sociology of Georg Simmel / K. Wolff. – NY: Free Press, 1950. – P. 409–424.

Надійшла до редколегії 08.02.2013 р.

О. В. Григоренко

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка***ТОПОС СКЛЯНОГО БУДИНКУ – ТОПОГРАФІЯ СКЛЯНОГО СВІТУ:
ОСОБЛИВОСТІ КОНСТРУЮВАННЯ ПРОСТОРУ В РОМАНІ
«СІРА СУКНЯ, ДЕСЯТЬ ВІДСОТКІВ БІЛОГО» П. ШЕЄРБАРТА****Розглянуто особливості просторової організації роману П. Шеєрбарта «Сіра сукня, десять відсотків білого».***Ключові слова:* топос, мотив, хронотоп, «скляна архітектура», утопія.**Рассмотрены особенности пространственной структуры романа П. Шеербарта «Серое платье, десять процентов белого».***Ключевые слова:* топос, мотив, хронотоп, «стеклянная архитектура», утопия.**The article deals with the specific of spatial structure in the novel “Grey dress and ten percent of white” of P. Scheerbart.***Key words:* topos, motif, chronotopos, “glass architecture”, utopia.

Роман «Сіра сукня, десять відсотків білого» і книга «Скляна архітектура», видані в 1914 р., були останніми творами П. Шеєрбарта, що побачили світ виданими за його життя. Роман став своєрідною кульмінацією архітектурних ідей автора, оскільки мотив будівель зі скла, які мають змінити світ і перевиховати людство, фрагментарно представлений у попередніх романах, розвинувся до основної теми в його останньому художньому тексті. Більш повно ця тема могла бути розкрита лише в тексті «прагматичному»: «Скляна архітектура» може розглядатися як маніфест нової ідеології будівництва, як інженерний проект і як архітектурна утопія. Роман, що передує цій книзі, принципово відрізняється від неї лише наявністю оповіді, повністю підпорядкованої «скляній ідеї».

Топос, яким відкривається роман, являє собою частину світу, де скляна архітектура вже перемогла, це Америка, місто Чикаго, береги озера Мічиган. Саме там знаходиться скляний павільйон для срібної скульптури, де й відбувається перша сцена роману. Аби детальніше окреслити прилеглу місцевість, автор вводить у сюжет фрагмент, де герої прогулюються пішки (далі в тексті вони пересуваються майже виключно на дирижаблях): поряд із павільйоном на берегах Мічигана розташовані численні скляні палаци, барвіста краса яких відбивається у воді.

Кожним описом скляної конструкції в романі П. Шеєрбарт ілюстрував свою тезу про необмежені можливості скла й залізобетону як будівельного матеріалу. Архітектура павільйону відзначається гігантськими розмірами – у ньому є підземні й наземні поверхи, міст і величезний орган. «Зал здавався тут величезним – а срібна скульптура здавалася дуже маленькою – жакливо маленькою» [2, с. 298], – головного творця скляної архітектури, архітектора Едгара Круга, зовсім не хвилює те, що його споруда яскравістю й розмірами затьмарила предмет виставки. На його глибоке переконання, скляна споруда має створювати естетичне враження масою кольорових стін і не може не затьмарювати інших мистецьких об'єктів, оскільки є виявом вершинної краси.

В одній зі скляних споруд поруч із виставковим павільйоном знаходилася Вавилонська вежа – тридцятиповерховий ресторан, на останньому поверсі якого був особливий зал із різнокольоровим освітленням і рухомими лампами. Саме в цьому залі архітектор Едгар Круг у дивний спосіб освідчується органістці Кларі Вебер та укладає з нею шлюбний контракт, згідно з яким дружина має носити сірі сукні з десятима відсотками білого кольору.